

Filep Tibor

Lázár Imre emlékezete

Lázár Imrével 1954 szeptemberében találkoztam először, mindketten akkor kezdtük meg egyetemi tanulmányainkat a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Csoportvezetői megbízatást kapott, s ő intézte tanulmányainkkal kapcsolatos ügyeinket, tartotta a kapcsolatot a tanulmányi osztállyal, tőle értesülhettünk, a tanrendről, arról, kiknek az óráit fogjuk hallgatni. Szerény, élénk gondolkodású fiatalember volt. Az évfolyamon hamar kirajzolódott, hogy kit érdekel jobban a magyar irodalom vagy a történelem. Sok volt közöttünk a kisvárosokban érettségiző falusi fiú, akik ma már elképzelhetetlen tudásvágygal és ambícióval érkeztek. Lázásan készültünk a szemináriumokra, a vitákra. Lázár Imre jó tanuló szorgalmas diák volt. Sugárzott róla a derű, mindig jókedélyű volt. Az első két év gyorsan elszaladt, órák, vizsgák, évfolyam focimeccsek, nyáron katonaság. Nagyon szegények voltunk, egyszerűen éltünk. A diákszállóban 16-an laktunk egy szobában, emeletes ágyakor aludtunk, katonai lópokróccal takaróztunk. meleg víz kétszer volt a héten. A társalgóban volt rádió, a szobákban pedig egy rádióra kapcsolt hangszóró. Az igazi élményt a vitáink, reményeink jelentették. Mervegnek tartottuk a oktatás rendjét, nem örültünk a honvédelmi oktatásnak és a hallatlan gyenge vulgármarxista előadásoknak.

Nagy Imre leváltása után 1955 től szkeptikusan néztük a világot, de amikor az SZKP XX. kongresszusán 1956. márciusában Hruscsov a világ elé tárta Sztálin szörnyű bűneit, világossá vált számunkra, hogy a szocializmus világa tele volt szörnyűségekkel, hazugságokkal. Egymás után derült ki, hogy a kivégzettek ártatlanok voltak, eljutott

hozzánk Hruscsov titkos beszédének egy változata, beláttuk becsaptak bennünket. Már nyíltan beszélünk a magyar falvak nyomorúságáról, szembe néztünk a valósággal. Nem voltak már illúzióink. S amikor Rákosit leváltották és visszatértünk 1956 őszén az egyetemre, a diákszállók szobáiban éjfélig vitakoztunk, hogyan lehetne megreformálni, megmenteni az országot. Szó volt önálló diáklap szervezéséről, önálló szervezetet akartunk, szabadságot, igazi demokráciát. Lázár Imre így emlékezett ezekre a napokra: „Hogy mi fog történni, nem tudtuk, csak éreztük, hogy feszültséggel teli a világ, s nyugtalanság vibrál a levegőben. Rákosi júniusi bukását követően reménykedtünk, ismét fordulat következik, mint 1953-ban. De most már végleges megfordíthatatlan, Nagy Imre politikai visszatérésére vártunk mi, hallgatók, ki nyíltan, ki titokban. Aztán a Rajk-temetés megrázó élménye már valóságos földcsuszamlást jelentett, hisz valamenynyien láttuk a temetést a moziban. Emlékeztünk a szónok szavaira. A koporsók mellett ott álltak, akik megszavazták Rajkék kivégzését. A hatalom csúcán évekig egy cinikus, szadista, demoralizálódtok klikk ült. A szocializmusban hívő emberek megcsalattak. A kegyetlenség ülte torát. Bennünk egy elemien tiszta szándék munkált, Nekünk kell elvégezni a korrekciót, a kiközökent időt helyrebillenteni, a torz és elfajzott hatalmi struktúrát megváltoztatni. Vártunk, bizakodtunk és egyre türelmetlenebbek voltunk”.

Ebben a forrongó légkörben október 23-án a debreceni egyetemi fiatalok pontokba foglalták politikai követéseiket. Tüntetést szerveztek, és követelték a pontok azonnali közzétételét. A forrada-

lom sajátossága, hogy azokban mindig nagy szerepet vállaltak a fiatalok. Ez történt Lázár Imrével is. Beválasztották az egyetemi tízes bizottságba, majd részt vett fontos politikai tárgyalásokon, a 26-án Debrecen forradalmi köztestületének tagja lett. A helyi sajtóval való kapcsolat kialakítását, majd október végétől a bizottsmány lapjának a Debreceni Hírlapnak a munkáját koordinálta. A forradalom vezetői az éjszakákat is a bizottsmány épületében töltötték, Imrét alig- alig láttuk. November 3-án, noha a szovjet csapatok beözönlése veszjósló volt, mi akkor azt hittük, győztünk. Lázár Imre szavai bizakodók voltak, megnyugtatt bennünket, kormányküldöttség megy Budapestre. Másnap 1956 november negyedikeként hajnalát együtt éltük meg a Benczúr utcai diákközpontban. Tankok vették körül a diákszállót, ágyúlövéseket hallottunk, a rádió Nagy Imre majd Háy Gyula beszédét sugározta. Szózat, Himnusz. Ekkor már tudtuk, mindennek vége. Mire beértünk az egyetemre és letettük a fegyvert, már ott voltak a harcok, a muszkavezető Ménes János tanácselnök kiabált, tűnjünk el. Néhányan, Imre is velünk volt, bementünk a belvárosba, már tudtuk, hogy szétlőtték a postapalotát, kiégett az Állami Áruház, a forradalmi bizottsmány épületében éjszakázó vezetőket letartóztatták s hajtóvadászatot indítottak a forradalom résztvevői ellen. A mi álmaink meghaltak azon a hajnalon. Mondtuk Imrének, azonnal hagyja el a várost. Hazament.

Aztán 1957-ben, amikor megkezdődtek az előadások, a Szovjetunióba hurcolt deportáltak hazatértek, egymást érték a letartóztatások. Lázár Imre azok közé a hallgatók közé tartozott böszörményi

barátaival együtt, akik megpróbálták életben tartani a MEFESZT, valamit megőrizni a forradalom vívmányaiból. Emlékszem, amikor a tanítás kezdete előtt a Benczúrban lehajtott fejjel ültünk és tévoa tekintettel néztünk egymásra, egyet tudtunk. Ha tanárok leszünk, mi erről a forradalomról csak az igazat fogjuk tanítani.

Jöttek az egyetemi fegyelmik, kizárások, bebörtönzések, megrovások. Lázár Imre szigorú megrovást kapott. Az év végén azzal búcsúztunk egymástól: a viszontlátásra! A köszönésnek akkor, az elválás pillanataiban különös jelentősége volt. Benne volt a remény, de a fenyegetettség érzése is.

Szeptemberben tudtuk meg, hogy Lázár Imrét letartóztatták. Ennél a ténynél rémitőbb volt, hogy az ügyét a hírhedt Lakatos tanács tárgyalta. Ott voltunk a tárgyaláson, a vádak: a Néplap egyik-

számának bezúratása, a Napló kommunista-sztálinista újságíróinak eltávolítása. (A lapot a postások nem voltak hajlandók kézbesíteni, a sztálinista újságírókat a debreceni munkástanácsok döntése alapján távolították el.) Lázár Imre a forradalmi bizottságot képviselte.

Az első fokú ítélet három év volt, a másodfok egy esztendő.

Nehéz kegyetlen évek következtek. Mindenki kereste a túlélés lehetőségét. Sokan elfordították a fejüket, ha egykori barátjukkal, börtönből szabadult társukkal találkoztak. Mások Pestre mentek, hogy eltűnhessenek a nagyváros dzsungelében.

Lázár Imrét a szíve szüleihez, városához kapcsolta, keserű szívvel viselte sorát. Az egyetemről eltávolították, egy éve volt hátra, nem fejezhette be tanulmányait. Sokáig fizikai munkás volt, visz-

szahúzódva, csendesen élt. Amikor jó pár év után a Kádár szigor enyhült, befejezhette az egyetemet és doktorált. De tanítani nem engedték. Figyeltették, telefonját lehallgatták, szerencsére könyvtárosi állást kaphatott az Óvónőképző Főiskolán. Majd a művésztelep szervezője, vezetője lett. Tudta, hogy ő itt csak másodrendű állampolgár lehet, de erős emberi tartása átsegítette a nehézségeken. Az egykor rab, politikai elítélt visszakerült a város szellemi vérkeringésébe.

Noha nem bízhatott abban, hogy az őt elítélő rendszer megváltozik, de amikor az MDF megalakult, programja ismertté vált, újra politikai szerepet és kockázatot vállalt. 1990-ben polgármesterré választották, és összesen 12 évig volt Hajdúböszörmény polgármestere. Történelmi igazságtétel volt ez az egykori egyetemi hallgató számára az elmúlt nehéz évekért. Hitét, politikai meggyőződését megőrizte, városát rajongásig szerette, dolgozott érte. Később a POFOSZ megyei elnökeként volt sorstársai ügyének segítését vállalta magára.

Művelt, tájékozott ember volt, könyvei tanulmányai jelentek meg. A Körképben írt vezércikkeket, jegyzeteket. Betegségének súlyossá válásáig dolgozott, írt, hitt és remélt. Még átvehette a POFOSZ magas kitüntetését.

Lázár Imre sorsa tipikus XX. századi magyar sors. Volt győztes és vesztes, de nemzete jövőjéért dolgozott minden időben. Bátor és tiszta ember volt, annak a Hajdúságnak a szülőtte, amelynek katonái, Bocskai hajdúi dialadalra vitték a magyar szabadságért vívott harcot.

Megszenvedett, de szép és tartalmas élet az övé, a társadalom periferiájára szorítva kitartóan dolgozott, szervezte a művésztelepet, írta dolgozatait, művészportréit. S alkotója, részese lehetett városa újjáéledésének, demokratikus világa megteremtésének.

Imre! Most búcsúzom azokkal a bibliai szavakkal és hittel, ahogyan mi, reformátusok megtanultuk őseinktől, ama nemes harcot megharcoltad, futásodat elvégezted. Emléked megőrizzük. Isten veled!

